

<https://doi.org/10.25143/socr.17.2020.2.108-116>

Operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņu par faktiem izmantošana kriminālprocesā

Ansis Zanders

Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija
ansis_zanders@yahoo.com

Gerda Klāviņa

Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija
gerda.maslobojeva@gmail.com

Kopsavilkums

Kriminālprocesa likumā noteiktais tiesiskais regulējums atļauj kriminālprocesā izmantot operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem [3, 127. pants]. Gan mūsdienās pastāvošais noziedzīgo nodarījumu internacionālais raksturs, gan apstākļi, ka noziedzīgie nodarījumi tiek izdarīti tā, ka arvien grūtāk pierādīt noziedzīgā nodarījuma izdarītāja vainu, vienkārši izmantojot parastas kriminālprocesuālas metodes un līdzekļus, ir pamats arvien biežāk kriminālprocesā izmantot operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem.

Veicot operatīvās darbības pasākumus, ļoti būtiski tiek ierobežotas to personu cilvēktiesības, attiecībā uz kurām šie pasākumi tiek veikti. Vienlīdz būtisks jautājums, veicot operatīvās darbības pasākumus, ir operatīvās darbības metožu neatklāšana. Abi šie aspekti ir būtiski, kriminālprocesā izmantojot operatīvās darbības pasākumu laikā iegūtās ziņas par faktiem.

Šajā publikācijā tiek apskatīti normatīvajos aktos noteiktie priekšnosacījumi, lai operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem varētu izmantot kriminālprocesā, kā arī analizēti problēmjautājumi, kas saistīti ar šo ziņu izmantošanu kriminālprocesā.

Atslēgvārdi: kriminālprocess, operatīvās darbības pasākumi, pierādīšana.

levads

Nevainīguma prezumpcija ir viens no demokrātiskas valsts tiesību pamatprincipiem, arī viena no personas pamattiesībām, kas noteikta daudzos starptautiskos tiesību aktos. Kā piemēru var minēt Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6. pantu [1].

Nevainīguma prezumpcijas princips Latvijas valstī nostiprināts Latvijas Republikas Satversmes 92. pantā, nosakot, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu. Nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību [4]. Turklāt princips nostiprināts Kriminālprocesa likuma 19. pantā, nosakot, ka neviena persona netiek uzskatīta par vainīgu, kamēr tās vaina noziedzīga nodarījuma izdarīšanā netiek konstatēta Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā. Personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, nav jāpierāda savs nevainīgums. Visas saprātīgās šaubas par vainu, kuras nav iespējams novērst, jāvērtē par labu personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību. Ja valsts amatpersona, kas nav kriminālprocesā iesaistīta persona, ar publisku paziņojumu ir izteikusies par personas vainīgumu, pārkāpjot nevainīguma prezumpciju, procesa virzītājs, pamatojoties uz motivētu personas iesniegumu, publiski informē par nevainīguma prezumpcijas principa pārkāpumu un iesnieguma kopiju nosūta izvērtēšanai institūcijai, kura var lemt par amatpersonas atbildību [3].

Nevainīguma prezumpcijas princips skaidri atspoguļo personas pamattiesības gan starptautiskā, gan valsts līmenī un tieši kriminālprocesā. Nevainīguma prezumpcijas princips, no vienas puses, garantē personas tiesības, bet, no otras puses, uzliek pienākumu veikt pierādīšanu Kriminālprocesa likuma izpratnē, lai persona varētu tikt atzīta par vainīgu konkrēta Krimināllikumā paredzēta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, izmantojot pierādījumus.

Lai personas vaina tiktu pierādīta un persona tiktu saukta pie Krimināllikumā paredzētās atbildības, kā arī tai tiktu piemērots kriminālsods, amatpersonām jāveic virkne kriminālprocesuālo darbību, kas var tieši ietekmēt personas cilvēktiesības, pierādīšanā izmantojot arī operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas par faktiem.

Pētījuma mērķis ir izpētīt priekšnoteikumus, lai operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem varētu izmantot pierādīšanā kriminālprocesā, noteikt tiesiskos un praktiskos problēmjaucājumus, kas saistīti ar operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņu par faktiem izmantošanu pierādīšanā kriminālprocesā, kā arī izvirzīt priekšlikumus to risināšanai.

Publikācijas sagatavošanā izmantotais materiāls un metodes – normatīvo aktu, zinātniskās literatūras analīze un apraksts, salīdzināmā un loģiskā metode. Izvēlētais materiāls un metodes darbā palīdzējis sasniegt pētījuma mērķi. Analizējot normatīvos aktus un zinātnisko literatūru, aprakstot darbā normatīvos aktus un zinātnisko literatūru, izmantota normatīvo aktu un zinātniskās literatūras analīze un apraksts. Salīdzināmā metode darbā izmantota, salīdzinot normatīvajos aktos noteikto, savukārt loģiskā metode

Ansīs Zanders, Gerda Klāviņa. Operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņu par faktiem izmantošana kriminālprocesā

lietota, izdarot secinājumus. Darbā izmantotas arī tiesību normu interpretācijas metodes: gramatiskā, sistēmiskā un teleoloģiskā metode.

Šajā publikācijā tiks apskatīts, kā operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem tiek izmantotas pierādīšanā tieši pirmstiesas kriminālprocesa posmā.

Priekšnosacījumi, lai operatīvās darbības laikā iegūtās ziņas par faktiem varētu izmantot kriminālprocesā

Kriminālprocesa likumā noteikts, ka pierādījumi kriminālprocesā ir jebkuras likumā paredzētajā kārtībā iegūtas un noteiktā procesuālajā formā nostiprinātas ziņas par faktiem, kurus kriminālprocesā iesaistītās personas savas kompetences ietvaros izmanto pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo apstākļu esamības vai neesamības pamatošanai. Kriminālprocesā iesaistītās personas kā pierādījumus var izmantot tikai ticamas, attiecināmas un pieļaujamas ziņas par faktiem. Operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem, arī ziņas, kas fiksētas ar tehniskiem līdzekļiem, drīkst izmantot kā pierādījumu tikai tad, ja tās iespējams pārbaudīt Kriminālprocesa likumā noteiktajā procesuālajā kārtībā. Ja krimināllietā kā pierādījumu izmanto operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem vai arī ziņas, kas fiksētas ar tehniskiem līdzekļiem, tad pievieno uzziņu par to, kura iestāde kad un uz kādu laika periodu akceptējusi operatīvās darbības pasākumu veikšanu. Uzziņu procesa virzītājam izsniedz operatīvās darbības pasākuma veikšanu akceptējušās iestādes vadītājs vai viņa pilnvarota amatpersona [3, 127. pants].

No iepriekš minētā var secināt, ka operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem ir izmantojamas kā pierādījumi kriminālprocesā, tomēr ievērojot īpašu kārtību jeb konkrētus priekšnosacījumus. Lai operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem izmantotu kā pierādījumus kriminālprocesā, pirmkārt, tām jābūt pārbaudāmām Kriminālprocesa likumā noteiktajā procesuālajā kārtībā. Otrkārt, jābūt pievienotai uzziņai par to, kura iestāde kad un uz kādu laika periodu akceptējusi operatīvās darbības pasākumu veikšanu. Turklāt šo uzziņu procesa virzītājam izsniedz operatīvās darbības pasākuma veikšanu akceptējušās iestādes vadītājs vai viņa pilnvarota amatpersona.

Abiem priekšnosacījumiem jāizpildās kopā. Uzziņas esamība apliecina tikai to, ka operatīvās darbības pasākums bijis atļauts, taču nekādā ziņā ne to, ka darbība veikta atbilstoši likumam. Atbilstību likumam var pārbaudīt, izpildoties otrajam priekšnosacījumam [9, 431]. Pārbaude Kriminālprocesa likuma noteiktā kārtībā nozīmē, ka ir jāpārlicinās par ziņu attiecināmību, pieļaujamību un ticamību, noteiktos gadījumos ievērojot arī šīs pārbaudes formu. Ja šī prasība nav izpildāma, tad pierādīšanai kriminālprocesā ziņas izmantot nedrīkst [9, 431].

Operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņu par faktiem attiecināmības un ticamības izvērtēšana notiek tāpat kā ikvienam citam pierādījuma veidam. Problemātiska varētu būt pieļaujamības pierādīšana, jo, pirmkārt, jāizvērtē, vai ievērotas Operatīvās darbības likuma normas. Īpaša uzmanība jāvērs uz to, ka operatīvo darbības pasākumu veikšanas mērķis nav un nevar būt pierādījumu iegūšana, jo tas neietilpst operatīvās

Ansīis Zanders, Gerda Klāviņa. Operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņu par faktiem izmantošana kriminālprocesā

darbības uzdevumos, tādēļ kriminālprocesā pirms operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņu izmantošanas pierādīšanā vienmēr būtu jāvērtē, kāpēc veikti operatīvās darbības pasākumi un vai attiecīgajā situācijā nebija atbilstošāk veikt Kriminālprocesa likumā paredzētās speciālās izmeklēšanas darbības. Turklāt pēc tam, kad izvērtēta Operatīvās darbības likuma normu ievērošana, jāvērtē, vai ziņu izmantošana atbilst Kriminālprocesa likuma nostādņēm, pievēršot uzmanību, vai ziņu ieguvē nav pieļauti Kriminālprocesa likuma 130. pantā paredzētie pārkāpumi, kas ļauj apšaubīt arī operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņu izmantošanas pieļaujamību [9, 432].

Attiecībā uz operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņu izmantošanu pierādīšanā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2013. gada 11. novembra lēmumā lietā Nr. SKK-289/2013 norādīts, ka, vērtējot citas personas operatīvās izstrādes lietas gaitā sevišķajā veidā veiktajā operatīvās darbības pasākuma rezultātā iegūtās ziņas, būtiski ir izvērtēt, vai, izmantojot šīs ziņas konkrētajā lietā kā apsūdzētās vainīguma pierādījumu, nav pieļauts Kriminālprocesa likuma 12. pantā noteiktais cilvēktiesību garantēšanas principa pārkāpums [7].

Turklāt līdzīgs viedoklis attiecībā uz operatīvās darbības pasākumu laikā iegūto ziņu par faktiem vērtēšanu izteikts Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2013. gada 11. novembra lēmumā lietā Nr. SKK-375/2013: ja operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas tiek izmantotas kriminālprocesā par kriminālpārkāpumu, būtiski ir izvērtēt, vai, izmantojot šīs ziņas konkrētajā lietā kā apsūdzētā vainīguma pierādījumu, nav pieļauts Kriminālprocesa likuma 12. pantā noteiktais cilvēktiesību garantēšanas principa pārkāpums [8].

Jāsecina, ka procesa virzītājs ir amatpersona, kura kriminālprocesā lemj jautājumus par operatīvās darbības pasākumu laikā iegūto ziņu par faktiem izmantošanu kriminālprocesā, pārliedzinoties par to izmantošanas tiesiskumu pēc minētajiem priekšnosacījumiem. Attiecībā uz pierādīšanas pienākumu pirmstiesas kriminālprocesā jāsecina, ka, piemēram, Valsts policijā kā izmeklēšanas iestādē procesa virzītājs ir izmeklētājs, tātad policijas darbinieks, bet, nosūtot lietu kriminālvajāšanas uzsākšanai, procesa virzītājs ir prokurors. Tās ir arī personas, kuras kā izmeklēšanas iestādes procesa virzītāji kriminālprocesā lemj par operatīvās darbības pasākumu rezultātā iegūto ziņu par faktiem izmantošanu pierādīšanā.

Tiesiskā regulējuma apskats

Operatīvās darbības likuma 1. pantā noteikts, ka operatīvā darbība ir Operatīvās darbības likumā noteiktajā kārtībā un ar likumu īpaši pilnvarotu valsts institūciju amatpersonu atklātas un slepenas tiesiskas darbības, kuru mērķis ir aizsargāt personu dzīvību un veselību, tiesības un brīvības, godu, cieņu un īpašumu; nodrošināt Satversmi, valsts iekārtu, valstisko neatkarību un teritoriālo neaizskaramību, valsts aizsardzības, ekonomisko, zinātnisko un tehnisko potenciālu un valsts noslēpumus pret ārējiem un iekšējiem apdraudējumiem [6]. Turklāt Operatīvās darbības likuma 6. pantā noteikts, ka operatīvās

Ansis Zanders, Gerda Klāviņa. Operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņu par faktiem izmantošana kriminālprocesā

darbības saturs ir operatīvās darbības pasākumi un to īstenošanas metodes. Operatīvās darbības pasākumi ir operatīvā izziņošana, operatīvā novērošana (izsekošana), operatīvā apskate, operatīvā paraugu iegūšana un operatīvā izpēte, personas operatīvā aplūkošana, operatīvā iekļūšana, operatīvais eksperiments, kontrolētā piegāde, operatīvā detektīvdarbība, operatīvā darījumu pārraudzība kredītiestādes vai finanšu iestādes klienta kontā, operatīvā korespondences kontrole, operatīvā personas paustās vai uzglabātās informācijas satura iegūšana no tehniskajiem līdzekļiem, operatīvā sarunu noklausīšanās, operatīvā publiski nepieejamas vietas videonovērošana [6]. No minētā skaidri izriet operatīvās darbības pasākumu saturs un mērķis.

Operatīvās darbības likumā noteikts, ka operatīvās darbības pasākumu gaitā iegūtā informācija ir klasificējama kā ierobežotas pieejamības informācija vai valsts noslēpuma objekts. Šādu informāciju kā pierādījumu kriminālprocesā drīkst izmantot tikai Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā, nodrošinot operatīvās darbības pasākumu īstenošanas un tajos iesaistīto personu konfidencialitāti un drošību [6, 24. *panta pirmā daļa*]. Ja kriminālprocesā kā pierādījumu izmanto operatīvās darbības pasākumā iegūto informāciju vai šāda informācija tiek izmantota, sagatavojot un veicot izmeklēšanas darbības kriminālprocesā, pēc kriminālprocesa virzītāja pieprasījuma ar šajā operatīvās darbības procesā iegūto informāciju, kura attiecas uz pierādīšanas priekšmetu vai izmeklēšanas darbību sagatavošanu un veikšanu, jāiepazīstina kriminālprocesa virzītājs [6, 24. *panta ceturrtā daļa*].

Operatīvās darbības pasākumu gaitā iegūtā informācija ir klasificējama kā ierobežotas pieejamības informācija vai valsts noslēpuma objekts. Jebkurā gadījumā operatīvās darbības pasākumu gaitā iegūtā informācija ir klasificējama informācija. To var klasificēt, pirmkārt, kā ierobežotas pieejamības informāciju, otrkārt, kā valsts noslēpuma objektu.

Pēc Informācijas atklātības likumā noteiktā ierobežotas pieejamības informācija ir paredzēta ierobežotam personu lokam sakarā ar darba vai dienesta pienākumu veikšanu un tās izpaušana vai nozaudēšana šīs informācijas rakstura un satura dēļ apgrūtinā vai var apgrūtināt iestādes darbību, nodara vai var nodarīt kaitējumu personu likumiskajām interesēm [2, 5. *panta pirmā daļa*].

Par ierobežotas pieejamības informāciju uzskatāma

- informācija, kurai šāds statuss noteikts ar likumu;
- informācija, kas paredzēta un noteikta iestādes iekšējai lietošanai;
- informācija, kas ir komercnoslēpums, izņemot gadījumus, kad ir noslēgts iepirkuma līgums saskaņā ar Publisko iepirkumu likumu vai cita veida līgums par rīcību ar valsts vai pašvaldības finanšu līdzekļiem un mantu;
- informācija par fiziskās personas privāto dzīvi;
- informācija, kas attiecas uz atestācijas, eksāmenu, iesniegto projektu (izņemot projektus, kuru finansēšana paredzēta ar valsts sniegtu galvojumu), konkursu (izņemot konkursus, kas saistīti ar iepirkumiem valsts vai pašvaldību vajadzībām vai citādi saistīti ar rīcību ar valsts vai pašvaldību finanšu līdzekļiem un mantu) un citu līdzīga rakstura novērtējumu procesu;

Ansīs Zanders, Gerda Klāviņa. Operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņu par faktiem izmantošana kriminālprocesā

- informācija dienesta vajadzībām;
- informācija, kas ir Ziemeļatlantijas līguma organizācijas vai Eiropas Savienības informācija, kura apzīmēta kā “NATO UNCLASSIFIED” vai “LIMITE” [1, 5. *panta otrā daļa*].

Likumā “Par valsts noslēpumu” noteikts, ka valsts noslēpuma objekts ir informācija (ziņa, ziņu kopums) jebkurā tehniski iespējamā tās fiksēšanas veidā, kura saskaņā ar likumu “Par valsts noslēpumu” ir atzīta vai var tikt atzīta par valsts noslēpumu, kā arī materiāls objekts, priekšmets, viela vai elektromagnētiskais lauks, kas ietver, uzglabā, uzkrāj vai atspoguļo informāciju, kura likumā noteiktajā kārtībā atzīta par valsts noslēpumu [5, 2. *panta trešā daļa*].

Likumā “Par valsts noslēpumu” noteikts, ka pieeja valsts noslēpumam ir atļauta tikai tām personām, kurām saskaņā ar amata (dienesta) pienākumiem vai konkrētu darba (dienesta) uzdevumu ir nepieciešams veikt darbu, kas saistīts ar valsts noslēpuma izmantošanu vai tā aizsardzību, un kuras saskaņā ar likumu “Par valsts noslēpumu” ir saņēmušas speciālas atļaujas. Personas pārbaude veicama pirms darba (dienesta) attiecību uzsākšanas [5, 9. *panta pirmā daļa*].

Jāsecina, ka, lai iepazītos ar valsts noslēpuma objektiem, ir nepieciešami divi priekšnosacījumi: pirmkārt, darba vai dienesta nepieciešamība, otrkārt, speciālā atļauja. Ir ļoti būtiski, ka ir nepieciešami abi šie nosacījumi un tie nav dalāmi.

Turklāt, likumā “Par valsts noslēpumu” noteikts, ka speciālo atļauju pieejai valsts noslēpumam var izsniegt Latvijas pilsonim, kurš nav jaunāks par 18 gadiem, kuram nav nodibināta aizgādība, kurš ir parakstijis saistībrakstu, ka apņemas saglabāt un nelikumīgi neizpaust valsts noslēpumu, un kurš ir piekritis, ka kompetentas valsts drošības iestādes veiks nepieciešamos personas pārbaudes un valsts noslēpuma aizsardzības pasākumus [5, 9. *panta otrā daļa*]. Tātad veikt šāda veida pārbaudi un izlemt, vai personai izsniegt pielaidi valsts noslēpuma objektiem vai ne, var tikai un vienīgi valsts drošības iestādes un neviena cita institūcija.

Likumā “Par valsts noslēpumu” norādītas tās personas, kurām ir pieeja valsts noslēpumam un tiesības to izmantot savu amata (dienesta) pienākumu veikšanai [5, 12. *pants*]. Kriminālprocesa virzītāja amats, proti, nedz izmeklētājs, nedz prokurors, nedz tiesnesis, nav minēti, nosakot personas, kurām ir pieeja valsts noslēpumam un tiesības to izmantot savu amata (dienesta) pienākumu veikšanai.

Tomēr likumā “Par valsts noslēpumu” noteikts, ka pieeja valsts noslēpumam un tiesības to izmantot savas kompetences ietvaros ir kriminālprocesa virzītājam (izziņas izdarītājam, prokuroram, tiesnesim), veicot pirmstiesas izmeklēšanu un tiesvedību krimināllietā, kas saistīta ar valsts noslēpumu. Personas, kuras piedalās šādas lietas izmeklēšanas un tiesvedības procesā un kurām ir tiesības iepazīties ar visiem lietas materiāliem, tiek rakstveidā brīdinātas par pienākumu glabāt valsts noslēpumu un par atbildību, kas paredzēta par valsts noslēpuma nelikumīgu izpaušanu. Šāda kārtība attiecināma arī uz personām, kuras piedalās tiesvedības procesā civillietā, administratīvajā lietā vai administratīvā pārkāpuma lietā, ja tā ir saistīta ar valsts noslēpumu [5, 12. *panta piektā daļa*].

Ansīs Zanders, Gerda Klāviņa. Operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņu par faktiem izmantošana kriminālprocesā

Papildinot jau iepriekš izdarītos secinājumus, jānorāda, ka, piemēram, izmeklēšanas tiesnesis netiek minēts nevienā no likumā “Par valsts noslēpumu” no apskatītajiem gadījumiem. Izvērtējot izmeklēšanas tiesneša lomu kriminālprocesā, jāsecina, ka viņam ir ļoti būtiski iepazīties ar operatīvās darbības pasākumos iegūtajām ziņām par faktiem gadījumos, ja kriminālprocesā nepieciešama izmeklēšanas tiesneša iesaiste. Tiesību normas nekādā ziņā nepieļauj izmeklēšanas tiesneša pielīdzināšanu tiesnesim, kas, piemēram, iztiesā krimināllietu, jo izmeklēšanas tiesnesim kriminālprocesā ir konkrētas funkcijas. Turklāt, lai arī, no vienas puses, ir atruna par to, ka persona tiek iepazīstināta ar saistībām, tomēr, no otras puses, valsts drošības iestāžu veicamā pārbaude netiek veikta.

Praksē, kā zināms, Satversmes aizsardzības birojs veic šādas pārbaudes, un, ja pieļauja valsts noslēpumam netiek iegūta vai arī to anulē, amatu, kura ieņemšanai nepieciešama pieļauja, nākas zaudēt. Šādai procedūrai ir pakļauti arī procesu virzītāji Valsts policijā un citās izmeklēšanas iestādēs.

No iepriekš minētā jāsecina, ka jebkurā kriminālprocesa stadijā kriminālprocesa virzītājam, lai būtu iespēja iepazīties ar operatīvās darbības pasākumu laikā iegūtajām ziņām par faktiem un izlemt par to izmantošanu kriminālprocesā, ir jāparaksta saistību raksts, kurā apliecinā, ka apņemas saglabāt un nelikumīgi neizpaust valsts noslēpumu, un jāpiekrīt, ka kompetentas valsts drošības iestādes veiks nepieciešamos personas pārbaudes un valsts noslēpuma aizsardzības pasākumus. Pateicoties speciālajai likuma normai, proti, likumam “Par valsts noslēpumu”, jebkuram procesa virzītājam, arī prokuroram un tiesnesim, pirms iepazīšanās ar valsts noslēpuma objektiem, ir jāievēro šī procedūra un jāiegūst pieļauja valsts noslēpumam, kuru var izsniegt valsts drošības iestādes, un cita procedūra nebūs leģitīma.

Ja procesa virzītājam nav pieļaušanas valsts noslēpumam, tad viņam kriminālprocesā ir liegtas tiesības iepazīties ar operatīvās darbības pasākumu laikā iegūtajām ziņām par faktiem, kas liedz iespēju šīs ziņas izmantot kriminālprocesā. Informācijai obligāti ir jābūt aizsargātai, un ne vienmēr tai ir jābūt ar pierādījuma nozīmi, tomēr ir svarīgi, lai procesa virzītājs jebkurā kriminālprocesa stadijā varētu būt pārliecināts par tiesisku informācijas izcelsmi un nozīmi, kas var iespaidot procesa virzītāja lēmumu pieņemšanu. Jāsecina, ka informācija, kas iegūta operatīvo pasākumu laikā, ir īpaši aizsargāta, tomēr atklāts ir jautājums, vai tai jāpiešķir valsts noslēpuma saturs, ja tā ir izmantojama dienesta un izmeklēšanas vajadzībām un nesatur informāciju par valsts apdraudējumu.

Praksē problēmas rada situācija, kad operatīvās darbības subjektu darbinieki noteiktā kārtībā ir ieguvuši pieļaušanu valsts noslēpumam, bet prokuratūras un tiesas darbiniekiem (ar izņēmumiem) pieļaušanas valsts noslēpumam lielākoties nav. Izmeklētājs un operatīvais darbinieks ir spiesti lavierēt starp likuma normām, lai izmantotu operatīvās darbības laikā iegūto informāciju kriminālprocesa izmeklēšanā. Būtu nepieciešams izdarīt grozījumus Operatīvās darbības likumā, nosakot, ka operatīvās darbības pasākumi un to rezultāti fiksējami dienesta dokumentos, kas gadījumā, ja darbības satur informāciju par valsts drošības apdraudējumu un ar to saistītos procesus, jānoformē atbilstoši Operatīvās darbības likuma un likuma “Par valsts noslēpumu” noteiktajā kārtībā, bet, ja

Ansīs Zanders, Gerda Klāviņa. Operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņu par faktiem izmantošana kriminālprocesā

informācija nesatur ziņas par valsts drošības apdraudējumu un ar to saistītiem procesiem, jānoformē atbilstoši Informācijas atklātības likuma un citu informācijas aizsardzību regulējošo normatīvo aktu prasībām. Šādi grozījumi atrisinātu problēmu par pielaidi valsts noslēpumam.

Secinājumi

1. Kriminālprocesa likumā ir skaidri noteikti priekšnosacījumi, lai kriminālprocesā pierādīšanai izmantotu operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem.
2. Operatīvās darbības likuma, Kriminālprocesa likuma un likuma "Par valsts noslēpumu" tiesību normas savā starpā korelē un veido kolīzijas. Šo normatīvo aktu normas interpretējamas dažādi jautājumos, kas skar informāciju, kura uzskatāma par valsts noslēpuma objektu, un iepazīšanās kārtību, tādējādi radot tiesiskas un praktiskas problēmas, lai kriminālprocesā izmantotu operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem.
3. Nepieciešams izvērtēt Operatīvās darbības likumā noteikto operatīvo darbību rezultātā iegūto ziņu par faktiem klasifikāciju, proti, vai šādai informācijai būtu piešķirama valsts noslēpuma nozīme. Kā risinājums var būt grozījumi Operatīvās darbības likumā, nosakot, ka operatīvās darbības pasākumi un to rezultāti jāfiksē dienesta dokumentos, kas gadījumos, ja darbības satur informāciju par valsts drošības apdraudējumu un ar to saistītiem procesiem, jānoformē atbilstoši Operatīvās darbības likuma un likuma "Par valsts noslēpumu" noteiktajā kārtība, bet, ja informācija nesatur ziņas par valsts drošības apdraudējumu un ar to saistītiem procesiem, jānoformē atbilstoši Informācijas atklātības likuma un citu informācijas aizsardzību regulējošo normatīvo aktu prasībām, tādējādi nosakot skaidru tiesisko regulējumu un līdz ar to arī praktisku lietojumu, lai kriminālprocesā izmantotu operatīvās darbības pasākumu laikā iegūtās ziņas par faktiem.

Legal Preconditions for Use of Information Obtained during Operational Activities in Criminal Proceedings

Abstract

The Criminal Procedure Law allows the use of information obtained during operative activities in criminal proceedings.

The international nature of crime and the difficulty of proving it are the basis for the increasing use of information obtained during operational activities in criminal proceedings.

Ansis Zanders, Gerda Klāviņa. Operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņu par faktiem izmantošana kriminālprocesā

The human rights of the persons in respect of whom these measures are taken are severely restricted in the course of operational activities. An equally important issue in operational activities is the non-disclosure of methods. Both aspects are relevant when using information obtained during operational activities in criminal proceedings.

This publication will look at legal preconditions for the use of information obtained during operational activities in criminal proceedings. Problems related to the use of information obtained in operational activities in criminal proceedings will be analysed.

Keywords: criminal proceedings, operational activities, proof.

Avoti un literatūra

Tiesību akti

1. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. 04.11.1950. konvencija. Stājās spēkā 27.06.1997. *Latvijas Vēstnesis. 143/144*, 13.06.1997.
2. Informācijas atklātības likums. 29.10.1998. likums. Stājās spēkā 20.11.1998. *Latvijas Vēstnesis. 334/335*, 06.11.1998.
3. Kriminālprocesa likums. 21.04.2005. likums. Stājās spēkā 01.10.2005. *Latvijas Vēstnesis. 74*, 11.05.2005.
4. Latvijas Republikas Satversme. 15.02.1922. likums. Stājās spēkā 07.11. 1922. *Latvijas Vēstnesis. 43*, 01.07.1993.
5. Likums "Par valsts noslēpumu". 17.10.1996. likums. Stājās spēkā 01.01.1997. *Latvijas Vēstnesis. 181*, 29.10.1996.
6. Operatīvās darbības likums. 16.12.1993. likums. Stājās spēkā 13.01.1994. *Latvijas Vēstnesis. 131*, 30.12.1993.

Tiesu prakse

7. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2013. gada 11. novembra lēmums krimināllietā Nr. 11819002111, SKK-289/2013.
8. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2013. gada 11. novembra lēmums krimināllietā Nr. 11840004811, SKK-375/2013.

Literatūra

9. Strada-Rozenberga K. 127. pants. Pierādījumi. No: *Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa*. Stradas-Rozenbergas zin. red. Latvijas Vēstnesis, 2019, 430–435.